

Norsk cøliakiforening (NCF):

Anmodning om høring i Arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 1 S (2024 –2025) Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m. Post 70 Grunnstønad, overslagsløyving

I Prop.1 S 2024-2025, Kap. 2661, Post 70, foreslår Regjeringen *en nominell videreføring* av grunnstønad satsene fra 2024. Ettersom satsene ikke indeksreguleres, innebærer regjeringens budsjettforslag om å fryse grunnstønadens satser på dagens nivå for 2025 en reell reduksjon av grunnstønaden, og spesielt for stønadsmottakere med glutenintoleranse der kostnadsstigningen for glutenfrie produkter har vært eksepsjonelt høy de siste årene.

Grunnstønadens formål

Grunnstønad blir gitt til bestemte formål, herunder for personer som har behov for spesialdiett og der en medisinsk spesialist har stilt en diagnose. Enkelte alvorlige sykdommer, som for eksempel cøliaki og cystisk fibrose, gir rett til grunnstønad etter faste satser.

Grunnstønader blir gitt etter seks ulike satser, avhengig av pasient/brukergrupper. Alle med cøliaki, hudsykdommen dermatitis herpetiformis (DH) og hveteallergi har rett til grunnstønad for å kompensere for merkostnadene ved et glutenfritt kosthold.

Det er i dag litt over 40 000 nordmenn med hhv. cøliaki, DH og hveteallergi som mottar grunnstønad. Helt siden 1970 har personer med cøliaki vært kvalifisert til stønader fra staten for å dekke ekstrakostnadene for «et nøkternt» glutenfritt kosthold. Satsene for alle med cøliaki, hveteallergi og DH ble i to runder i hhv. 2018 og 2019 nedjustert, og der personer i alderen 5-30 år i dag mottar Sats 2 (kr. 13 752 kroner pr. år), mens majoriteten av personene med cøliaki, DH og hveteallergi mottar den laveste Sats 1 (kr. 9 024 pr. år).

Glutenintoleranse

Cøliaki er en autoimmun sykdom som skyldes en overfølsomhet overfor gluten. Cøliaki er av norske helsemyndigheter definert som en invalidiserende tilstand, og kan i ytterste konsekvens medføre alvorlig helseskade. Dessverre finnes det fortsatt ingen medisiner mot tilstanden, og den eneste eksisterende behandlingen mot cøliaki er å innta glutenfri kost.

Ekstraordinær prisøkning på glutenfrie produkter

Som kjent har prisene på vanlige matvarer økt kraftig de siste årene. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at prisene på «matvarer og alkoholfrie drikkevarer» har økt med 4,9% fra juli i fjor til juli i år. SSB har ikke egne tall for glutenfri mat, men Norsk cøliakiforening har overvåket prisutviklingen på glutenfrie matvarer de siste årene, og har dokumentert at prisene på glutenfri mat har steget med nesten 30% de siste fem årene. Det er *mer enn dobbelt så mye som prisveksten på annen mat* i samme periode.

Tilsvarende publiserte forskere ved Universitetet i Oslo og OsloMet i 2021 en studie som viste at kostnadene for glutenfrie produkter kostet mellom 46 – 443% mer enn tilsvarende glutenholdige produkter (<https://foodandnutritionresearch.net/index.php/fnr/article/view/6121>).

Et usosialt budsjettforslag

Regjeringens budsjettforslag for 2025 om en nominell videreføring av dagens grunnstønadssetser på de to laveste satsene 1 og 2, vil ramme personer med glutenintoleranse uforholdsmessig hardt, og særlig husholdninger med lav kjøpekraft.

I både Hurdalsplattformen og anbefalingene i *Folkehelsemeldinga — Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjeller* (St.Meld. 15 (2022–2023)) er det et uttalt mål for regjeringen å prioritere utjevning av sosiale helseforskjeller i befolkningen, skape gode samfunnsvilkår for god helse og bekjempe utenforskap.

Hesledirektoratet lanserte på sin side nylig oppdaterte kostholdsråd til landets befolkning, der en av hovedanbefalingene er daglig inntak av grovt brød eller andre fullkornsprodukter. Personer med glutenintoleranse har, i liket med den øvrige befolkningen, behov for tilgang til sunne og varierte matvarer.

Sett i lys av den eksepsjonelle prisstigningen på glutenfrie matvarer de siste par-tre årene vil regjeringens budsjettforslag om en nominell videreføring av dagens grunnstønader ramme cøliakere på en urimelig og sosialt urettferdig måte. Særlig gjelder dette berørte husholdninger med lav kjøpekraft.

I tillegg er såkalt ressursvake grupper med redusert kompetanse eller praktisk evne til selv å tilberede mat fra bunn av basert på glutenfrie ingredienser rammet av de nevnte prisøkningene. Mange av disse særlig utsatte gruppene vil i realiteten stå overfor valget mellom å enten kjøpe glutenfrie ferdigprodukter som er enda dyrere, eller bli tvunget til å fravike faglige og medisinske diettanbefalinger. Dette kan få alvorlige konsekvenser. For cøliakere er glutenfritt kosthold eneste tilgjengelige medisin, og forskning viser at barn med cøliaki kan få både veksthemming og utvikle tannskader dersom de ikke holder en strikt glutenfritt diett. Ungdom og voksne som ikke følger diettanbefalingene står i fare for å utvikle flere autoimmune sykdommer, ME og i ytterste konsekvens tarmkreft.

Anbefaling

NCF vil foreslå følgende formulering som vi håper komiteen kan samles om, og som vi håper dere kan ta med dere i den videre behandlingen av budsjettforslaget:

Vi ber regjeringen om at det nedsettes en arbeidsgruppe, som i dialog med Norsk cøliakiforening og Norges Astma- og Allergiforbund, utarbeider et oppdatert referansebudsjett for ovennevnte stønadsmottakere. Arbeids- og inkluderingsdepartementet kan legge et slikt beslutningsgrunnlag til grunn for fastsettelse av grunnstønaden i revidert nasjonalbudsjett 2025, subsidiert i forslaget til statsbudsjettet for 2026.

Vi ber med dette å få høringstid for komiteen for å kunne redegjøre ytterligere for saken og besvare eventuelle spørsmål knyttet til dette.

Oslo, 10. oktober 2024

Linn Eli Haugli Jensen
Styreleder NCF
leder@ncf.no
Mob. 413 38 076

Hans Otto Engvold
Generalsekretær NCF
engvold@ncf.no
Mob. 971 40 082